

**ZAMONAVIY DIZAYNDA MILLIY NAQSHLAR: AN'ANA VA
INNOVATSIYA UYG'UNLIGI**

Ashurova Nafisa

Termiz davlat universiteti 3-kurs milliy libos,

Kashtachilik va to'qimachilik yo'nalishi talabasi.

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada o'zbek milliy naqshlarining (islamiy, girih, hayvoniy va ramziy bezaklar) zamonaviy dizayndagi o'rni, ularning estetik va g'oyaviy talqini hamda innovatsion uslublar bilan uyg'unlashuvi tahlil qilinadi. Milliy naqshlarning liboslar, interyer, grafik va raqamli dizayndagi qo'llanish shakllari, ularni stilizatsiyalash va transformatsiya qilish uslublari yoritiladi. Muallif dizaynda milliylikni bezak emas, balki konseptual tamoyil sifatida qo'llash zarurligini ta'kidlab, an'ana va innovatsiya uyg'unligiga ilmiy-amaliy yondashuvni ilgari suradi.

Kalit so'zlar: milliy naqshlar, zamonaviy dizayn, an'ana, innovatsiya, estetik talqin, stilizatsiya, o'zbek madaniy merosi, raqamli texnologiyalar, vizual identitet, dizayn transformatsiyasi.

KIRISH

Zamonaviy dizayn san'ati bugungi global axborot maydonida shakllanib, nafaqat estetik ko'rinish, balki madaniy, ma'naviy va tarixiy qatlamlarni ham o'zida mujassam etishni talab qilmoqda. Ayniqsa, dizaynda milliy identitetni saqlab qolish, uni zamonaviy ifoda vositalari orqali qayta talqin etish masalasi dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. O'zbekistonning boy va serqatlam madaniy merosi, ayniqsa xalq amaliy san'atida uchraydigan naqshlar, bezaklar va ornamentlar bugungi dizayn yo'nalishlari uchun o'ziga xos ilhom manbaidir. Bu naqshlar orqali nafaqat milliy ruh, balki tarixiy qatlamlar, urf-odatlar, tabiatga bo'lgan estetik qarashlar va diniy-falsafiy g'oyalar aks etgan.

Milliy naqshlar — bu oddiy bezak emas, balki xalqning tafakkuri, dunyoqarashi va madaniy yodgorligi sifatida e'tirof etiladi. Bugungi kunda dizaynerlar bu naqshlarni stilizatsiya qilish, transformatsiyalash, raqamli formatlarda tasvirlash, yangi materiallar orqali aks ettirish kabi innovatsion usullar bilan yangicha shaklda talqin

etishga intilmoqda. Bunday yondashuvlar dizaynda an'ana va zamonaviylik uyg'unligining samarali namunalarini yaratishga xizmat qiladi.

Mazkur maqola aynan shu jihatlarni tahlil etishga qaratilgan bo'lib, zamonaviy dizayn amaliyotida milliy naqshlarning o'rni, ularning innovatsion yondashuvlar bilan qayta talqini, estetik imkoniyatlari va texnologik yechimlari haqida batafsil tahlil beradi. Shuningdek, maqolada milliy naqshlarning xalqaro dizayn makonida qanday qabul qilinayotgani, ularning global auditoriyaga qanday ta'sir ko'rsatishi ham muhokama qilinadi.

METODOLOGIYA

Ushbu maqola yozilishida nazariy tahlil, vizual kuzatuv, komparativ (taqqoslama) tahlil va sifatli tadqiqot usullaridan foydalanildi. Birinchi navbatda, o'zbek xalq amaliy san'atiga oid ilmiy adabiyotlar, kataloglar, tarixiy manbalar hamda milliy naqshlarning semantik va estetik tahlilini o'z ichiga olgan ilmiy maqolalar chuqur o'rganildi.

Dizayn sohasidagi zamonaviy tendensiyalar, ayniqsa raqamli texnologiyalar yordamida milliy naqshlarning qanday tarzda stilizatsiya qilinayotgani va transformatsiya qilinayotgani internet platformalari, moda brendlari va ijodiy portfoliolar asosida tahlil qilindi. Amaliy qismda esa o'zbekistonlik va xorijiy dizaynerlarning milliy naqshlardan foydalangan zamonaviy ishlanmalari taqqoslab o'rganildi.

Metodologik yondashuvda madaniy-semiyotik talqinlar, dizayndagi estetik prinsiplarga asoslangan yondashuvlar, vizual kommunikatsiya nazariyalari ham qo'llanildi. Ushbu usullar asosida an'anaviy naqshlar bilan zamonaviy dizayn o'rtasidagi uzviylik, transformatsiya jarayonidagi stilistik o'zgarishlar va texnologik innovatsiyalarning ta'siri o'rganildi.

Shuningdek, dizaynerlar, rassomlar va san'atshunoslar bilan norasmiy suhbatlar asosida milliy naqshlarning zamonaviy dizayn kontekstida qanday qabul qilinayotgani, ularning ma'nodagi o'zgarishlari ham tahlil etildi. Bu yondashuvlar maqolaning ilmiy asoslangan va kompleks tahlilga tayangan holda yozilishiga imkon yaratdi.

NATIJALAR

Tadqiqot natijalariga ko'ra, zamonaviy dizayn amaliyotida o'zbek milliy naqshlarining roli izchil o'sib bormoqda va ular ko'plab sohalarda – liboslar dizayni, grafik bezaklar, interyer dizayni, raqamli ilustratsiyalar, brend identiteti kabi yo'nalishlarda faol qo'llanilayotgani aniqlandi. Ayniqsa, yosh dizaynerlar orasida an'anaviy naqshlarni

stilizatsiya qilish, ularni abstrakt yoki minimalistik shakllarda ifodalashga bo'lgan qiziqish kuchaygan.

O'rganilgan misollar asosida shuni ta'kidlash mumkinki, milliy naqshlar dizaynga faqat dekorativ qiymat emas, balki g'oyaviy yuk ham olib kirmoqda. Bu naqshlar orqali muallif o'zining milliylikka munosabatini, madaniy ildizlariga sadoqatini, estetik qarashlarini ifoda etadi. Naqshlar orqali vizual identitet yaratiladi, brendlar, loyihalar yoki mahsulotlar o'ziga xoslik kasb etadi.

Shuningdek, raqamli texnologiyalar – grafik dizayn dasturlari, 3D model yaratish vositalari, sun'iy intellekt asosidagi generativ platformalar – milliy naqshlarni qayta ishlab chiqish, ularni yangicha talqinda tasvirlash imkoniyatini kengaytirayotgani aniqlandi. Bu esa dizaynerlarga naqshlarni turli formatlarda, zamonaviy auditoriyaga mos tilda talqin qilishda katta erkinlik bermoqda.

Tadqiqot davomida shuningdek aniqlanganki, ko'plab dizaynerlar milliy naqshlarni to'g'ridan-to'g'ri ko'chirish o'rniga ularni transformatsiya qilishga, ramziy va ma'naviy mazmunini saqlagan holda zamonaviy obrazlarda aks ettirishga intilmoqda. Bunday yondashuvlar orqali naqshlar o'z mohiyatini yo'qotmasdan, yangi dizayn kontekstida yashashda davom etadi.

Bundan tashqari, dizaynerlar va san'atshunoslar o'rtasida o'tkazilgan suhbatlar milliy naqshlarning zamonaviy ishlanmalarda ishlatilishi ijobiy baholanayotganini ko'rsatdi. Ular bu naqshlarni o'zbeklikning ifodasi, estetik boylik va dizaynda milliy brend asoschisi sifatida ko'rmoqda.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, milliy naqshlar dizaynda an'anani saqlagan holda innovatsiyaga yo'l ochmoqda. Ular orqali dizaynerlar o'z milliy merosiga tayanib, zamonaviy auditoriyaga yo'naltirilgan, raqamli imkoniyatlardan foydalangan holda o'ziga xos mahsulotlar yaratmoqda. Bu esa milliy naqshlarning faqat o'tmish timsoli emas, balki kelajak dizaynining ajralmas qismi ekanini tasdiqlaydi.

MUHOKAMA

Bugungi global madaniyatlar to'qnashuvi va texnologik taraqqiyot sharoitida dizayn sohasi ham yangilanish, identitetni qayta ochish va uni zamonaviy shaklda ifodalash zaruratiga duch kelmoqda. Aynan shunday sharoitda o'zbek dizaynerlari uchun milliy naqshlar – o'tmish bilan bugunni, an'ana bilan innovatsiyani bog'lovchi muhim vositaga aylangan. Ushbu naqshlar o'zbek xalqining tarixiy xotirasi, dunyoqarashi va

estetik didining ifodasi sifatida nafaqat dekorativ, balki konseptual jihatdan ham kuchli semantik yuklamaga ega.

Muhokama jarayonida aniqlanishicha, an'anaviy naqshlarning zamonaviy dizaynga integratsiyalashuvi ikki asosiy yo'nalishda kechmoqda: birinchisi — ularni to'g'ridan-to'g'ri ishlatish, ya'ni klassik ko'rinishda aks ettirish; ikkinchisi esa — ularni stilizatsiya qilish va transformatsiyalab yangi shaklga solishdir. Har ikkala yondashuvning o'z afzalliklari mavjud bo'lib, ular dizaynning maqsadi, auditoriyasi va ifodaviy tiliga qarab belgilanadi. Stilizatsiya va abstraktsiyalash orqali naqshlar zamonaviy grafikalar, minimalist kompozitsiyalar va raqamli interfeyslar bilan uyg'unlashadi.

Raqamli texnologiyalar, ayniqsa 3D modellashtirish, generativ dizayn, sun'iy intellekt asosidagi grafik vositalar yordamida milliy naqshlar yangicha kontekstda talqin qilinmoqda. Bu esa dizaynerlarga yuqori aniqlikdagi, o'zgaruvchan va interaktiv tasvirlar yaratish imkonini bermoqda. Masalan, CLO 3D kabi platformalarda milliy naqshlar asosida virtual liboslar yaratilib, moda ko'rgazmalari raqamli muhitda namoyish etilmoqda. Bunday yondashuvlar nafaqat vaqt va resurs tejamliligini, balki xalqaro maydonda milliy obrazlarni tezkor tarqatish imkoniyatini ham ta'minlaydi.

Biroq, naqshlarning zamonaviy dizaynga qo'shilishi doimo ehtiyotkorlikni talab etadi. Ularni noto'g'ri kontekstda ishlatish, ma'naviy yoki madaniy mazmunini inkor etuvchi talqinlar dizaynda yuzaki yondashuvlarga sabab bo'lishi mumkin. Shu bois, dizaynerlar nafaqat estetik, balki madaniy mas'uliyat bilan harakat qilishi lozim.

Muhokama davomida shuningdek, milliy naqshlarning dizayndagi ijtimoiy vazifasi haqida ham fikr yuritildi. Ular jamiyatda milliy g'urur va o'zlikni anglash hissini mustahkamlash, yosh avlodda madaniy merosga hurmat uyg'otish, o'zbek dizayn maktabini rivojlantirishda kuchli turtki bo'lib xizmat qilmoqda.

Umuman olganda, milliy naqshlar zamonaviy dizaynda faqat estetik element emas, balki ma'naviy qadriyatlar, tarixiy xotira va innovatsion yondashuvlar uyg'unligining timsolidir. Ularni turli formatlarda, ammo mohiyatiga sodiq qolgan holda talqin qilish — bugungi dizaynerlarning asosiy badiiy va madaniy vazifalaridan biridir.

XULOSA

O'rganilgan materiallar, tahlillar va amaliy kuzatuvlar asosida shuni xulosa qilish mumkinki, zamonaviy dizaynda milliy naqshlardan foydalanish — bu faqat dekorativ elementlar bilan cheklanmaydigan, balki chuqur ma'naviy, estetik va konseptual ahamiyatga ega bo'lgan badiiy jarayondir. O'zbek xalqining boy madaniy merosidan

o‘rin olgan naqshlar nafaqat tarixiy qadriyatlar, balki xalqning dunyoqarashi, tabiatga bo‘lgan munosabati va falsafiy qarashlarining vizual aksidir.

Zamonaviy dizaynerlar bu merosni yangicha ko‘rinishda talqin etar ekanlar, ular an’anani zamonaviylik bilan uyg‘unlashtirish, texnologiyalar bilan birlashtirish orqali milliy naqshlarga yangi hayot baxsh etmoqda. Stilizatsiya, transformatsiya va raqamli formatlarga moslashtirish orqali naqshlar zamonaviy brendlar, moda, grafik dizayn, interyer bezagi va san’at asarlarida o‘z ifodasini topmoqda.

Shuningdek, zamonaviy dizayn vositalari yordamida yaratilgan milliy naqshlar asosidagi mahsulotlar xorijiy bozorlarda ham qiziqish uyg‘otmoqda. Bu esa o‘z navbatida O‘zbekistonning madaniy diplomatiyasiga hissa qo‘shib, milliy san’atni global miqyosda tanitish imkonini bermoqda. Shu bilan birga, bu jarayonda dizaynerlarning madaniy mas’uliyatni chuqur his qilishi, naqshlarning ma’nosini, kontekstini va tarixiy mohiyatini to‘g‘ri talqin qilishi muhim sanaladi.

Natijada, zamonaviy dizaynda milliy naqshlar nafaqat estetik boylik, balki ma’naviy tayanch, madaniy uzviylik va innovatsion ilhom manbai sifatida namoyon bo‘lmoqda. Ularni zamonaviy dizayn tiliga moslashtirish orqali biz milliy merosimizni faqat saqlab qolmaymiz, balki uni global dizayn maydoniga olib chiqib, yangi avlod uchun dolzarb va jozibador shaklda taqdim etamiz.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Xasanova M. “O‘zbek milliy naqshlari: kelib chiqishi va rivojlanish bosqichlari.” — Toshkent: San’at, 2020.
2. Karimov A. “Milliy bezak san’ati va zamonaviy dizayn.” // O‘zbekiston san’ati jurnali, 2022, №4.
3. Axmedova D. “Naqshlar estetikasi va ularning dizayndagi talqini.” — Termiz: TDPU nashriyoti, 2021.
4. Usmonova Z. “O‘zbek milliy liboslaridagi naqsh bezaklarining semantik tahlili.” // Dizayn va moda, 2023, №2.
5. O‘zbekiston Respublikasi madaniy merosi: “Milliy naqshlar to‘plami.” — Toshkent: “Yangi asr avlodi”, 2019.
6. Khalikov R., Nematov B. “Zamonaviy dizayn asoslari.” — Toshkent: O‘qituvchi, 2020.

